

EL MODEL
D'UNIVERSITAT
PÚBLICA DE CCOO:

LA UNIVERSITAT
QUE VOLEM,
LA UNIVERSITAT
QUE NECESSITEM.

educació

EL MODEL D'UNIVERSITAT PÚBLICA DE CCOO: la universitat que volem, la universitat que necessitem.

Aquest text sorgeix de la voluntat compartida del conjunt de l'afiliació de CCOO a les universitats públiques catalanes d'establir un model del ensenyament superior i de la recerca de caràcter públic. Volem que sigui un model que protegeixi un sistema que no és únicament educatiu. Estem convençuts de que caldria treballar per aconseguir un Pacte Nacional per la Universitat Pública, en el que haurien de participar-hi les institucions públiques, privades i socials que se senten cridades a defensar i potenciar la Universitat pública a Catalunya.

Els darrers canvis legislatius, amb l'aprovació de la Llei de la Ciència de 2022 i de la Llei Orgànica del Sistema Universitari (LOSU) de 2023, així com els que s'han de produir per adaptar la normativa aplicable a les noves directrius legislatives, introdueixen canvis que afecten a la gestió de les universitats, a la incorporació de noves figures docents (com la del professorat substitut), a les condicions de contractació del professorat permanent i a la governança universitària. D'altra banda, la LOSU estableix el desenvolupament de noves obligacions de les institucions que afecten directament a la contractació de personal tècnic, de gestió, d'administració i serveis (PTGAS) i a les seves funcions. Aquestes noves exigències per a les institucions universitàries han d'abastar les polítiques d'igualtat i perspectiva de gènere; les diversitats, inclusió i atenció a la discapacitat; les polítiques d'orientació psicopedagògica, de prevenció i foment del benestar emocional, les d'internacionalització de l'activitat universitària, o plans de desenvolupament de l'administració digital i la ciberseguretat, entre altres.

Tots aquests canvis, els impactes dels quals es podran valorar quan hagi passat el temps, han de conviure amb un acord polític, econòmic i social sobre quina Universitat pública volem i podem tenir.

I. Funció i importància de la Universitat pública

La Universitat pública és una institució que té com a objectius principals la formació, la recerca i la generació i la transferència de coneixement i cultura. Aquestes funcions es desenvolupen dins de l'estructura de la Universitat com a servei públic i han d'estar en relació directa amb la societat a la que pertany.

Per poder assolir aquests objectius, la Universitat requereix dels recursos econòmics i materials adequats: aquests recursos són imprescindibles per garantir la viabilitat d'un model d'Universitat que afronti amb garanties els reptes que planteja la societat i el món contemporanis.

La noció d'Universitat pública està lligada a la noció de servei públic. Una idea de servei públic que impregna necessàriament les tasques dels empleats i empleades públiques que hi treballen, la relació amb l'alumnat, així com l'orientació de les relacions de col·laboració que s'han de mantenir amb els diferents sectors i institucions socials i econòmiques del país.

Com a institució pública d'educació superior, la Universitat és i ha de ser una institució de referència per a la societat. En aquest sentit, les nocions de democràcia, igualtat, llibertat i responsabilitat han d'orientar l'estructuració i l'acció universitària, tant per imperatiu de la legalitat vigent com per adequació de la institució universitària a les expectatives que la ciutadania diposita en ella.

L'autonomia universitària implica tant mecanismes democràtics de govern universitaris, com la promoció i la pràctica de la cultura democràtica dins de la pròpia vida universitària. La noció d'autonomia universitària ve acompanyada per l'exigència de responsabilitat a la pròpia institució i a les persones que formen part de la comunitat universitària. La responsabilitat s'estén tant cap a dins de la institució universitària com cap enfora. Aquesta noció de responsabilitat inclou la transparència, el respecte i el retiment de comptes, tal com correspon a un institució pública.

Aquesta responsabilitat i compromís que comporta la noció d'autonomia i de servei públic comporta la necessitat de que la Universitat s'insereixi en el seu teixit social, tant a nivell econòmic com cultural i social, de manera que estableixi relacions de col·laboració amb aquests sectors i amb d'altres administracions públiques.

Com a institució pública d'educació superior, la Universitat està en relació amb el conjunt del sistema educatiu. Per aquest motiu, no només no li són alienes les dificultats i mancances que es poden detectar en els àmbits de l'educació obligatòria i post-obligatòria, sinó que ha de tendir a crear un sistema integrat de l'aprenentatge i del coneixement al servei de la societat. Aquesta relació de la Universitat amb el sistema educatiu en conjunt adquireix especial rellevància en les condicions d'accés a la Universitat, i de seguiment i aprofitament dels estudis universitaris. La defensa de la igualtat, com a valor assumit per la institució universitària, comporta implicar-se activament en les polítiques públiques que potenciïn l'equitat en l'accés i la continuació dels estudis universitaris.

La Universitat és i ha de ser un agent de transformació i de creació de riquesa social que col·labori amb altres agents socials i econòmics. Per fer-ho possible, la Universitat desenvolupa activitats de recerca que tenen i han de tenir impacte social, tenint en compte que la determinació de quin és l'impacte social que s'espera i que s'obté, ha de partir de la col·laboració entre la Universitat, les seves entitats col·laboradores, així com els sectors socials implicats i destinataris de les recerques i de les seves aplicacions.

La Universitat s'ha de potenciar com un espai d'autonomia i de democràcia, s'ha de reivindicar com un espai de diàleg acadèmic i científic que accepti la dissensió i el respecte a totes les opinions, i que defensi la reducció de les desigualtats socials existents. La universitat pública ha de ser responsable, oberta, diversa i rigorosa en la recerca i transferència del millor coneixement disponible i en la millora social.

II. Problemes que cal afrontar

La Universitat d'aquests primers decennis de segle està immersa en un profund canvi de model. Els efectes acumulats del model econòmic i cultural impulsat pel neoliberalisme, afegits a les crisis recurrents (econòmiques, bèl·liques, ambientals...), han impactat en el sistema universitari públic del nostre país i ha intensificat problemes que ja s'havien identificat abans de la crisi econòmica de 2008.

El primer d'aquests problemes és la pèrdua d'autonomia universitària. La pèrdua d'autonomia dificulta —o directament impedeix— fer polítiques ajustades a les necessitats de la Universitat i bastir un projecte col·lectiu que reculli els interessos de tota la societat. En les darreres dècades, el marge d'actuació de les universitats a l'hora de decidir les seves polítiques ha estat erosionat d'una manera notable. Un exemple d'això són els processos d'acreditació, que haurien de ser fruit d'un acord consensuat entre tots els agents socials i polítics implicats. Aquestes acreditacions haurien de considerar la trajectòria integral del personal universitari i estar orientades a la millora contínua de la tasca universitària, i ser propositives més que punitives, evitant una visió individualista que fragilitzi el projecte col·lectiu tan essencial per a l'autonomia universitària. Un altre exemple de funcionament defectuós en el sistema actual és la imposició de models de contractació de PDI i PTGAS que no s'ajusten a les necessitats de les universitats.

El segon problema greu —que està directament relacionat amb el primer— és el finançament. L'ofegament econòmic limita, d'una manera inquietant, l'autonomia universitària. És ben sabut que els pressupostos dedicats a les universitats públiques van minvar de forma alarmant en els primers anys de la segona dècada de segle: de 810 milions d'euros de pressupost per a les universitats l'any 2010 es va passar a 617 M€ el 2012, i no va ser fins al 2019 que es va superar la xifra de 2010 amb un pressupost de 832M€. El pressupost del 2023 va ser de 1021 M€ i al 2024 es va arribar a 1091 M€: aquesta quantitat representa el 0,35% del PIB de Catalunya, una xifra que queda molt lluny de l'objectiu que marca la LOSU de dedicar el 1% del PIB al finançament universitari. Aquesta manca de finançament, dilatada en el temps, ha posat les universitats al límit, amb un infradotació de recursos que ha

afectat a tots els nivells de funcionament. La disminució en el finançament no va acompanyada d'un model de societat procliu al mecenatge, ni d'un teixit productiu abocat a la recerca, ni d'unes estructures universitàries —com ara els consells socials— que tinguin com a tasca principal la cerca activa de recursos per a la Universitat com a vincle entre aquesta i la societat. En aquella situació de penúria econòmica, l'administració va abocar a les universitats a pal·liar la insuficiència de pressupost mitjançant un augment desaforat de les taxes, sense tenir en compte l'efecte negatiu que implica aquesta mesura per a les famílies de classe treballadora.

El tercer problema al que s'enfronta la Universitat és el de la precarització. La crisi econòmica va servir per imposar un canvi de model de plantilla, tant en el PDI com en el PTGAS, que consistia en aprimar el nombre de personal estable mentre que augmentava de forma desproporcionada el del personal temporal. Durant els anys més durs de la crisi, la taxa de reposició en PDI i PTGAS va ser de zero i després es va anar incrementant de manera insuficient, en un procés de descapitalització humana de la Universitat que li impedeix fer polítiques de recerca i de gestió a mig i llarg termini. Això ha conduït a un envelliment preocupant de la plantilla universitària. A la falta de relleu generacional hem de sumar una continua disminució de la ràtio PTGAS/PDI, i a un fort desequilibri en l'estructura d'edats de la plantilla amb buits importants en les edats mitjanes d'aquestes plantilles, sumat a un increment del nombre de titulacions que comporta un major volum de feina i processos relacionats. En el cas del de PTGAS, amb un impacte especialment important amb l'agreujant que la ràtio PTGAS/PDI està lluny de la mitjana europea i és de les més baixes de les universitats públiques espanyoles.

La insuficiència de places estables de personal docent i investigador que surten a concurs esperonen una competitivitat individual tòxica en lloc de fomentar el coneixement i la competència científica, en la cooperació entre col·legues o el bastiment de col·laboracions personals i de grup. A més, la precarietat, com en tants altres àmbits de la vida quotidiana, impacta en la salut de les persones afectades.

Cada vegada més, el personal temporal de PDI de les universitats ha anat assumint més docència i més tasques, i, en el cas del PTGAS, s'han hagut d'assumir moltes

més tasques no reconegudes. S'ha provocat un abús (i un ús fraudulent) de la figura del professorat associat, ja que moltes d'aquestes persones en realitat també fan recerca i/o desenvolupen funcions que hauria d'encarregar-se a personal permanent, incrementant la situació de precarització econòmica d'aquest col·lectiu. En aquest aspecte, la LOSU no ha contribuït a erradicar aquesta precarietat perquè, malgrat que ha regulat la figura del professorat associat, ha introduït una nova figura, la del professorat substituït, que s'afegeix a un context pernicios i fomenta l'esmentat abús. Paral·lelament a aquest procés de precarització i envelliment de les plantilles, amb la connivència de les autoritats acadèmiques, s'està reconduint una part de l'activitat de recerca fora de les universitats —cap a centres i instituts de recerca aliens però vinculats a les universitats mitjançant fundacions, “esferes de recerca” i altres fórmules— que són un terreny abonat per la precarietat, la reducció de les condicions laborals del personal i la manca de transparència i rendició de comptes. Davant d'aquesta realitat, cal reivindicar el rol de la Universitat pública com a espai genuí de recerca, que col·labora amb d'altres institucions científiques, socials, econòmiques i públiques.

Un quart problema és el desprestigi de l'activitat docent. Paradoxalment, els criteris per a la contractació i promoció del professorat permanent obvien o directament obliden la tasca docent. Així, des del punt de vista del professorat, el model actual obliga a una carrera contra un mateix per publicar “papers” i fer recerca en el sentit que consti formalment com a tal, i desincentiva i relega a un segon pla la recerca substantiva i la transferència de coneixement cap a l'estudiantat. Cal reivindicar l'activitat docent i la recerca com a forma essencial de servei públic i que atengui els reptes de la societat diversa i plural d'avui, alhora que garanteix la igualtat d'oportunitats.

En definitiva, les universitats estan fent front a un procés de buidatge de les seves funcions científiques i socials amb l'anorreament de la seva autonomia, l'ofegament pressupostari, l'erosió de les seves plantilles estables, el menysteniment de l'activitat docent i la manca d'una carrera professional del PTGAS.

III. Reptes de futur

En aquest segle XXI, la humanitat ha d'afrontar els grans reptes que plantegen les tres transicions globals (digital, ecològica i social) tenint en compte que tenen la seva arrel en un model de desenvolupament insostenible, que no posa la dignitat humana com a focus principal d'aquest desenvolupament. Davant la degradació dels valors democràtics; la puixança de l'individualisme; l'auge dels discursos neoliberals i dels discursos de l'odi de l'extrema dreta; l'augment de la desigualtat i segregació social; i el menysteniment de la cultura, la ciència i les humanitats, cal un sistema educatiu robust que tingui com a objectiu bàsic formar a una ciutadania amb esperit crític i un alt nivell de coneixements i competències.

Un sistema educatiu públic i de qualitat és una eina fonamental per assolir aquests objectius. Les Universitats tradicionalment han estat centres de generació i de difusió de coneixement. En les últimes dècades s'ha avançat en el compromís social de la Universitat i cal seguir aprofundint en aquesta direcció. La societat posarà en valor la funció de la Universitat en tant que la percebi com a instrument de millora, de cohesió i de progrés social. Cal que el sistema universitari garanteixi la igualtat i eviti la segregació social: qualsevol persona que acadèmicament estigui en disposició i vulgui anar a la universitat, ha de poder accedir-hi. Per fer-ho possible, cal assolir un sistema que proporcioni la gratuïtat de les matrícules i beques salari. Mentre no s'aconsegueix aquest ambiciós objectiu, cal incrementar notablement les beques i ajuts per a l'estudiantat actual. D'altra banda, és imprescindible que la Universitat, com a referent intel·lectual i de coneixement, s'impliqui de manera decidida en els programes de formació continuada al llarg de la vida de les persones treballadores del país.

La Universitat, com a servei públic, ha de poder oferir uns ensenyaments de qualitat, i una experiència vital humanament enriquidora. Ha de promoure els drets humans i fomentar el debat i l'esperit crític. Ha d'apropar els resultats de la seva activitat de recerca a la ciutadania, tot augmentant la seva visibilitat mediàtica i les activitats de divulgació del coneixement. Per tant, cal evitar l'enfocament mercantilista i utilitari que entén la Universitat únicament com formadora de personal qualificat pel mercat laboral. No podem deixar de banda proveir a la societat d'una educació superior en valors, cultura, i elements que enriqueixen l'estudiantat adult.

També és necessari dissenyar un mapa d'ensenyaments de graus i màsters territorialment equilibrat, que eviti competències absurdes entre diferents universitats i centres i que condueixi a un ús més eficient dels recursos públics. Al mateix temps, la Universitat ha de seguir avançant cap a la integració en el marc universitari europeu i internacional, participant i promovent els programes d'intercanvi d'estudiantat i de personal amb la resta del món.

Cal fomentar el sentiment de comunitat universitària viva, que es va regenerant i evolucionant, i que, més enllà dels legítims objectius personals de cadascun dels seus integrants, es plantegi objectius col·lectius a assolir. La democràcia universitària és fonamental no només com a sistema de govern que garanteix la participació plural, la transparència i la responsabilitat en la presa de decisions, sinó també com a cultura que fomenta valors com el respecte, la tolerància i el diàleg obert. Aquesta combinació assegura que la universitat sigui un espai viu d'aprenentatge cívic i pràctica democràtica, on es cultiva l'esperit crític i el compromís cívic necessari per construir una societat més justa i cohesionada. Per tal de fomentar el compromís, i per tal de retenir grans talents que se'ns escapen, cal fomentar els llocs de treball estables i les dedicacions a temps complet. També cal superar la incertesa en els processos d'estabilització i promoció, i definir una carrera acadèmica del PDI i una carrera professional del PTGAS que incentivi el progrés, enlloc de basar-la en el foment de la competitivitat entre companyes i companys. D'altra banda, és necessari incrementar les plantilles per millorar la qualitat educativa i dels serveis, així com el prestigi de la universitat i el seu impacte social.

Així doncs, tenint en compte la indiscutible funció social del sistema universitari, i davant dels reptes de futur que la Universitat i el conjunt de la societat té plantejats, cal treballar per un acord col·lectiu que defineixi el model d'universitats públiques que volem, i fer de la Universitat pública una peça clau de la societat del coneixement i del seu desenvolupament cultural, científic, econòmic, tecnològic i humà.

Novembre de 2025

